

Yazar Peter Handke'nin, 1972 yılında kaleme aldığı, bir ev kadının, yani kendi annesinin yaşamı ve ölümü üzerine bilgi verme denemesinde, büyük bir kişiliğin dönemi bağlamında yansıtılmasından öte, dönem ve toplumsal sınıf koşulları tarafından her tür gelişimi engellenen bir insanın yaşam öyküsü, daha doğrusu bir insanın yok olma öyküsü yansıtılır. Ana figür, yazarla birinci derecede kan bağı olan bir kişidir. Bu nedenle annenin öyküsü, yapıtın aynı zamanda bir öz yaşam öyküsü karakterine sahip olmasına neden olmuştur.

Öykünün başlangıcında Handke, gerçek haber karakterine sahip bir gazete haberiyle annesinin intiharını okuyucuya bildirir: "*Cumartesi gecesini A. 'lı (Gemeinde G) 51 yaşındaki ev kadını aşırı dozda uyku ilacı alarak intihar etti*" (**Mutsuzluğa Doyum** s.7)

Bir gazete kupüründen verildiği gibi 51 yaşındaki A. 'lı annesinin öyküsüyle Handke, **Uzun Bir Aynılığa Kısa Mektup**'ta (Der kurze Brief zum langen Abschied) daha önce başladığı ve Manfred Durzak'ın 'benin yazınsal bir analizi' olarak nitelediği¹ kendi geçmişine bir anımsama gezintisi başlatır. **Uzun Bir Aynılığa Kısa Mektup**'ta ben anlatıcı, gezintisine ve değişikliğe olan ümidine çocukluğuyla ilgili anıları ekler ve arzulan geleceği "*düşünülen geçmişten imibikten çekmeye çalışır.*"² Kendi benine olan yolculuğu, **Mutsuzluğa Doyum**'da (Wunschloses Unglück) ise somut olarak toplumsal bağlamda, annesinin soyutlanmasına ve kişisizleştirilmesine ve böylece anlatıcının yalnızca bir kuşku eylemi olarak görmediği, aynı zamanda annesinin çok açık bir şuurla tek alternatif olarak değerlendirdiği intihara götüren yabancılaşma mekanizmalarıyla birlikte küçük burjuva bağlamında yansır.

Peter Handke, 6 Aralık 1942 tarihinde Weiler Alten Mark'da, annesi Maria'nın "*bir Alman parti yoldaşı, sivil mesleğinde bir banka memuru, yalnızca askeri maliye sorumlusu olarak birazcık farklılığı olan birisine olan aşkının (ilk ve son aşkının)*" (M.D. s. 29) meyvesi olarak dünyaya gelmiştir. Handke'nin öz babasıyla ilk buluşması lise öğrenimini bitirdikten sonra gerçekleşir. Babayla olan bu karşılaşma **Mutsuzluğa Doyum**'da birkaç

* Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü.

¹Durzak, Manfred, "Die Prosaarbeiten von Peter Handke", *Gespräche über den Roman. Formbestimmungen und Analysen.*, Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1976, s. 355.

²A.g.y., s. 358.

tümceyle verilir: "Memleketlerindeki küçük bir kafeteryada o (baba) sevgiliyle buluştu, anne heyecanlıydı, baba ise şaşkın; Müzik kutusuna yakın bir mesafedeydim ve Elvis Presley'in Devil in Disguise'sine bastım." (M.D. S.29)

Bu 'banka memuru' - babasını böyle betimler- tabii ki çoktan evlenmiştir ve Handke'nin annesi, doğumdan kısa bir süre önce akrabaların baskısıyla ("Ona uygun değildi, ona görev bilinci telkin ediliyordu.") (M.D. s.30) askerlik hizmetini Alman Ordusunda astsubay olarak yapan, Berlinli tramvay sürücüsü Bruno Handke ile Griffen'de tanışır ve onunla evlenir. Bundan kısa bir süre sonra da anne kocasının dönüşünü beklemek için çocukla birlikte tekrar Berlin'e, kocasının ailesinin yanına geri döner. İlk bombalar düşmeye başladığında Griffen'e yeniden gelir ve savaş sonunda ise Berlin'e, savaş sonrası durum nedeniyle ailenin kötü durumunu alkolle daha da kötüleştiren adamla olan hazzsız, zorunlu evliliğine geri döner. Handke çocukluğunu Berlin-Pankow'un yıkıntıları arasında geçirir ve ancak 1948 yılında Handkeler, Doğu Berlin'den ayrılır ve üvey babasının dedesinin mobilya atölyesinde iş bulduğu Griffen'e dönerler.

Burjuva ahlaki telkinleriyle motive edilen evlilik, Maria'nın (annesinin) yaşamının geri kalan kısmını geçirdiği bir burjuva kapanına dönüşür. Maria için bunaltıcı olan ise tam bir geleceksizliktir.

Çocuğun (Handke'nin) durumu ise annesinkinden pek de farklı değildir: Her heyecanlanma, her istenç ve istem daha çocuklukta hüküm süren normların boyunduruğuna verilmiş ve her türlü olanağı, bağlayıcı gelenek ve göreneklerle elinden alınmıştır. Düzenleyici merciler ise komşuların bakışları ve hafta sonlarındaki kilisedir. Ebeveynlerden gelen baskı ve sezgi, birazcık farklı olmaya yönelik her türlü isteğin tamamıyla garip ve hatta hasta olarak görünmesine neden olur: "Diğerlerinin her zaman olduğu gibi olmak istemeyen bir kimse insanlar tarafından 'cins' olarak azarlanıyordu ve birey küfür olarak algılanmaktaydı" (M.D. s.51). Rol mekanizması günlük yaşamın tüm uğraş ve ayrıntısı üzerinde hüküm sürer.

Handke, annesinin ve kendi çocukluğunun sosyal koşullarını betimlerken daha çok kendi kişiliğinin ruhsal yaralarını betimlemeye çalıştığını Jürgen Serke ile yapmış olduğu bir söyleşide dile getirir: "Hala bugün bile büyük bir serbestlik ve görmüş geçirmişliğe sahip ve hiçbir şeyin sorun olmadığı, hiçbir şey karşısında durmayan insanlar karşısında hep hiddetleniyorum".³

Griffen'de Handke'nin ailesi dört çocuklarıyla birlikte iki odalı bir evde yaşar. Küçük Handke, ebeveynlerinin her geçen gün ne kadar birbirinden uzaklaştığına tanık olur. Yoksulluk, mekansal darlık ve özellikle üvey babasına karşı nefreti, onun 1954 yılında Griffen'de ortaokul öğreniminden sonra Tanzenberg'deki piskoposluk okulu Marianum'dan kaçmasına neden olur.⁴ Devamlı 'adam', ya da 'koca' olarak ortaya çıkan üvey babasından **Die Lehre der Sainte -Victoria**'da (Sainte Victoria'nın Öğretisi) şöyle söz eder: "Ülkeden (Almanya'dan) nefret ediyorum, tıpkı düşüncelerimde hep bir balta darbesi yiyen üvey babamdan nefret eder gibi bir büyük hararetle"⁵ ve özyaşam öyküsel

³Serke, Jürgen, "Der Twen auf dem Olymp". *Der Stern*, Nr.42, (11.10.1973) s.119.

⁴Falkenstein Henning, "Peter Handke", *Üstün. Collogium 1974* (= Köpfe des XX. Jahrhunderts Handke, s.57, Berlin, 1972 Bücherkammer Nr.2.

⁵Handke, Peter, *Die Lehre der Sainte-Victorie*, s.91, Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1980, s.91.

bir yapıt olarak değerlendirilen **Kısa Mektup**'ta* da ben anlatıcı babasıyla ilgili olarak şunları dile getirir: "*Babam bir alkolikti. Yan odada yatarken bardağa şişeden içki doldurmasını duyardım: Bir tırpan ile kafasını uçurmak geliyordu içimden hep, o zamanlar yalnızca hemen uykuya geçmek istiyordum.*"⁶

Handke, çocukken karşı karşıya bulunduğu korku durumlarını bir tür kendi kendine terapi bağlamında yazarak ortadan kaldırmıştır. Çocukluk gelişiminin bu erken evresindeki travma sözde de olsa dile getirilir:

"*Hoşnutsuzluk, cesaretsizlik ve korku- bunlar o kadar çok bende olurdu ki, ben öyle bir ura sahipti ki, bu benim için hiç de hoş değildi.(...) Bazen korku ve hoşnutsuzluktan artık gözlemleyemeyecek duruma geliyordum ve her şey bir döngüye dönüşüyordu. Bunun hangi çocukluk anısıyla bağlantılı olabileceğini bilmiyorum, bu konuyu daha önce sık sık düşündüm, belki de hepsini unuttum, bir tür ilk şok olmalıydı. Bazen düşünüyorum da ebeveynlerin evde olmadıklarında ve daha sonra eve geldiklerinde, odada birbirlerine bağırarak vurduklarında, ben yorganın altına girdiğimde çocuk olarak korkunç korku durumlarıydı.*"(…)⁷

Mutsuzluğa Doyum'da bunu hemen hemen aynı sözcüklerle dile getirir:

"*Çocuklar, ebeveynleri dışarı çıktığında kalpleri çarpıntı içerisinde uyurlardı. Sabaha doğru adam kadını odada dövmeye başlar başlamaz hemen yorganın altına girerlerdi. Kadın hep ayakta idi, (...) duraksamadan dayak yerd, ta ki ağzını açıp ona iyilik yapıcaya kadar: Hayvansın, hayvan! Bunun üzerine onu adamakıllı döverdi.*" (M.D. 57).

Daha, **Kısa Mektup**'ta ben anlatıcı, '*korku ve paniğe olan eğilimini*' (K.M. s. 18), özellikle kitabın birinci bölümünde erken çocukluk dönemindeki korku durumlarını anımsayarak mücadele etmeye çalışır. Daha sonra Amerikalı turist rehberi Claire'ye anlattığı gibi korku durumlarından başka bir şey anımsayamadığını (bkz. K.M. S.77) açıklar: "*Hayatımda ilk hatırladığım şey bir küvette beni yıkarken kazanın birden devrilmesiyle suyun altımdan akmasında bastığım çığlık*" (K.M. s.88). Anlatıcı bu eğiliminin nedenleri üzerinde durur ve içinde yaşadıkları kentlin ve ailesinin sosyal ve ekonomik yapısını sorumlu olarak gösterir:

"*Her gün gördüğüm şeyle karşılaştırabileceğim bir şey yoktu; tüm izlenimler bilinen izlenimlerin tekrarıydı. Bununla, yalnızca az dışarı çıktığım değil, aynı zamanda benden daha farklı koşullarda yaşayan daha az insan gördüğümü kastediyorum. Yoksul olduğumuzdan, yoksul olan insanları görüyordum yalnızca.*" (K.M. s.75).

Mutsuzluğa Doyum bunu annesi örneğinde devamlı yenilenen izlenimlerde yansıtır:

"*Bugün dün oldu, dün her şey eski tas eski hamam, yeni bir gün yaratıldı, yine bir hafta geçti, güzel yeni bir yıl. Yarın yemek için ne var? Postacı geldi mi? Evde tüm gün ne yaptın?*

Masayı kurdun, topladın; şimdi her şey halledildi mi? Lambayı devamlı açık bırakmalısınız! Toplamak, dağıtmak; boşaltmak, doldurmak. Böyle, bugünlük bu kadar." (M.D. S. 66).

* Uzun Bir Aynığa Kısa Mektup'un kısaltması olarak verilmiştir.

⁶Handke, Peter, *Der kurze Brief zum langen Abschied*, Suhrkamp, Frankfurt a.M. 1974, s.48.

⁷Linder, Christian, "Die Ausbeutung des Bewusstseins", *Gespräch mit Peter Handke, Schreiben und Leben*, Arena Verlag, Köln, 1974, s.36.

Yaşantı olanaklarını güçlü bir şekilde sınırlayan ve biçimlenmiş bir rol davranışına olanak sağlayan 'kapalı homojen bir dünya'⁸ nedeniyle **Kısa Mektup**'ta ben anlatıcı doğrudan yaşantıya olan yetisini kaybeder ve bir tür ikinci bir gerçekte hareket eder.

Yaşantı yoksunluğu, aynı zamanda yeni bir takvime indirgenecek kadar yeni olan her şeye karşı bir ilgi ve sempatiyi etkiler: "Çocuk olarak çok az şey yaşadık, hatta yeni bir takvimdeki fotoğraflar üzerine sevinecek kadar çok az şey vardı görülecek"(K.M. s.76). Yaşam ezber bir kalıba göre gittiğinden, mevcut gerçek artık bilince alınmaz. Çevreye olan duyarlılığı 'yadırğanacak biçimdeydi' (K.M. s.65) ancak alışılmamış olanlar bilincine giriyordu:

"...bir şey betimlemek istesem nasıl görüldüğünü bilmezdim En fazla ilginç olanı anımsardım.(...)Birisıyla uzun süre bir arada olabilirdim, ama uzaklaştıktan sonra ve geri döndüğünde artık onu tanıyamazdım, en fazla bir sivilce veya kekeleydiğini bilirdim." (K.M. S. 65).

Daha önce de değinildiği gibi Handke Griffen'de ortaokulu bitirdikten sonra Klagenfurt yakınlarındaki Tanzenberg'de yatılı okuluna girer. Yatılı okuldaki yaşam tıpkı baba ocağındaki gibi dar, sıkıcı ve yaşamdan soyutlanmıştır. **Kısa Mektup**ta ben anlatıcı, yatılı okulla ilgili anılarında bir sistemde kendini sağlamlaştıran 'yasak ve reddetmeler yığınını' (K. M. S.124) yaşadığını belirtir:

"Ve buna karşın (...) yasaklar bir sistem yaratmakla daha sonra,yaşantıların farkına vardığımda sistematik yaşamımı, her olayı düzenleyebilmemi ve hangilerinin eksik olduğunu bilmemi sağlıyorlardı." (K.M s. 124).

Yatılı okul yaşamıyla düşüncelerini gerçekleştiremez, yalnızca onları -gerçek, yaşanılabilir bir şeyi düşünmeye izin olmaksızın (K.M. s.124)- betimlemeyi öğrenir, böylece bazı şeyleri araçlarla yaşamaya başlar ve kendi yaşantıları yaşantıların betimlenmesi ile yer değiştirir.

"Bir şey gördüğümde ve gördüğümü yaşamaya başladığımda hemen düşünüyorum: Bu, bendeki eksik olan şey, tecrübe! Ve hemen bir işaret koyuyorum. Pek bir şey içine giremiyorum, hemen ifadeleştiriyorum ve çıkıyorum bu işten, sonuna kadar yaşamıyorum, aksine yanımdan geçip gitmesine izin veriyorum." (K.M s.98).

Bir Özyaşam Denemesi'nde Handke, bu tecrübelerin Almanca dersinde nasıl çıktığını gösterir. Kendi anıları öğrenilen şema ile burada kompozisyon biçiminde değişir. Bu da sonunda kendiliğinden (spontane) yaşama yetisinin gelişimini engeller: "... sonunda da ben güzel bir yaz gününde yaz gününü değil, aksine yaz günü üzerine kompozisyonu düşünüyordum."⁹

Doğrudan yaşantılar yerine **Kısa Mektup**'taki ben anlatıcıda da betimlemeler, kavramlar, genellemeler ve şemalar ortaya çıkar. "Kavramlarla önceden elde edilen gerçekte kendini rahatlatıp yaşamaya ara verilir"¹⁰ ya da "ikinci gerçeğe kaçılır" (K.M. S.75). Ben ile dünya arasındaki ilişki normal değildir, aksine bozuktur. Bu bozukluk özellikle kişiler arası ilişkiler alanında kendini gösterir. Anlatıcı daha çocukluk ve gençliğinde bir hayalci, marjinal ve kendi içine çekilmiş bir tiptir. Kendi çekingenliğinden çıkma yeteneksizliği ve isteksizliğini 'utanççılık' olarak algılar. Algılamalarında olduğu gibi insansal davranış biçimlerini de aynı şekilde

⁸ Scharang, Michä, **Über Peter Handke**, Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1973, s.214

⁹ Handke, Peter, "Ich bin ein Bewohner des Elfenbeinturms", **Ich bin ein Bewohner des Elfenbeinturms**, Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1981, s 13

¹⁰ Hoffer Klaus, 'Allgemeine Betrachtungen (zu Handkes kurzem Brief)'. **Über Peter Handke**, edl. Michä Scharang, Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1973 O, s 212

bir sisteme göre düzenler.

Handke, yurttan diğeri öğrenci arkadaşlarıyla pek bir iletişim kuramaz: *"Elin üstüne tebeşirle gamalı haç yapmak ve farkında olmayanların sırtlarına bastırmak moda olduğunda ben genelde sırtına iz yapıştırıldım."*¹¹ Ne sınıf arkadaşlarının ne de öğretmenlerinin her hangi bir şekilde ilgisini uyandırmaksızın sınıf birincisi olur. Micheal Springer Handke üzerine 'Yatılı Okul' isiminde bir makale yazar ve burada Handke'nin otoriter eğitim tecrübesinin önemli katmanlarını açığa çıkarır.¹²

Yoksulluk ve empoze edilmiş gereksinimsizlik, otoritelerin baskısı, devamlı boyun eğmek zorunda olmak, mekansal darlık, bastırılmış tutkular ve yüklenmeler, üvey baba ile annesi arasındaki ilişki daha başından itibaren Handke'de yasak ve emir zorlamaları için bir bilinç uyandırmıştır. Yatılı okulda Handke, kısmen olumsuz motif içerikli olsa da ilk yazınsal tecrübesini yaşar, tıpkı Heinz Ludwig Arnold'la yapmış olduğu söyleşide açıkladığı gibi:

*"On beş ya da on altı yaşlarında iki yazar vardı, Wilhelm Faulkner ve Georges Bernanos.. Bu bir katolik yatılı okulunda yaşamamla ve önceden bir rahip olacağımın kesin olmasıyla bağlantılıydı; ve o zamanlar Rowohlt Cep Kitap serisi olarak yayınlanan ve izinsiz olarak satın aldığım Bernanos ve Faulkner'in kitapları gibi kitaplar yasak yayın olduklarından benim için yatılı okulun taşıdığı öneme karşı bir dünya yaratmaya uygundular. Ve kitaplarda karşıma çıkan dünya yaşadığım dünya ile bir zıtlıktaydı, ama gerçek yaşamdı."*¹³

Ben Bir Fildişli Kulesi Sakiniyim'de ise bu tecrübesini şöyle dile getirir:

*"Yazın benim için uzun süredir kendi üzerime düşünmemde bir araç oldu. Var olduğumu, dünyada olduğumu anlamamda bana yardımcı oldu (...) Yazın gerçeği gerçek yaşam için eleştirel ve dikkatli olmamı sağladı. Kendim ve çevremde olan bitenler üzerine beni aydınlattı... Yazınla kendimi değiştirebileceğimi ve yazının beni başka birisi yapacağının farkına vardığımdan beri, yazından devamlı kendimi sonsuz olarak görmediğimden değişme olanağı beklentisi içerisindeyim. Yazından sonsuz görünen tüm gerçeklerin bir kırılmasını bekliyorum. Yazın sayesinde değişebileceğimi ve yazınla bilinçli olarak yaşayabileceğim farkına vardığımdan kendi yazınımı başkalarını değiştirebileceğime inanıyorum."*¹⁴

Handke böylece yazına henüz bilinmeyen ve bilinç altındaki bilince çıkarma sürecini okuyucu için sağlama görevi verir ve bu düşüncesini **Kısa Mektup ve Mutsuzluğa Doyum**'da da görselleştirir.

Daha önce de dile getirildiği gibi **Mutsuzluğa Doyum**'da yaralanmış benlik ve eksik bireysellik özellikle kendisi ve çevresi karşısında açıklama yetisizliği olarak yansıtılır: *"Bu arada öğrenim gören oğluya Fallada, Knut Hamsun, Dostoyevski, Maxim Gorki, Thomas Wolfe ve Wilhelm Faulkner okumaya başlayan anne"* (M.D. S. 67) oğlu ile bu kitaplar üzerine olan konuşmasında kendinden söz etmeyi öğrenir. Yazını kendisi, varlığı ve çevresiyle ilişkilendirir ve burada uygunlukları, aynı zamanda kendi yaşam gerçeğiyle

¹¹Handke, Peter, a.g.y., s.11.

¹²Biz Nägele, Rainier / Voris, Renata, **Peter Handke**, (Autorenbücher 8) Ullstein Verlag, München, 1978, s.28.

¹³Arnold, Heinz Ludwig, "Gespräch mit Peter Handke". **Peter Handke**, Zeitschrift für Literatur, Textililk 24, 1976, s.15.

¹⁴Handke, Peter, "Ich bin ein Bewohner des Elfenbelturns", a.g.y., s.19.

yazın arasında çelişkileri de görür. Yazın onun için ona kendi yaşamını başka yaşam biçimleriyle karşılaştırma olanağı verdiğinden, kendini tanıma aracı olur. Buna karşın bu yeni kendini bilme, yeni bir hayata götürmez. Yazın ona ne örnek ne de yaşam yardımı sunar, “çünkü yazın ona kendisi hakkında düşünmesini öğretmemiştir, yalnızca ona bunun için çok geç kalındığını betimlemiştir.”(M.D. S.68). Bu ilk kendi beniyile karşılaşmanın sonucu derin bir depresyon ve bir sinir bozukluğudur.

Kısa Mektup'ta da F. Scott Fitzgerald'ın **Muhteşem Gatsby** (Der grosse Gatsby) ve Gottfried Keller'in **Yeşil Heinrich** 'yle (Der grüne Heinrich) yazınla olan tanışma konu edilir. Burada da ben anlatıcı, yazını kendisi üzerine düşünmede, insanlarla ve geçmişle olan ilişkisinde kendini görmede ve belirli noktalara dikkatli olmada bir araç olarak görür. Kendisini ve yaşamını kahramanlarla karşılaştırır, **Mutsuzluğa Doyum**'daki annenin tam tersine bu karşılaştırmalar yaşam olanakları sunar. Yazınla tanışması, tamamıyla gerçek eğilimli öyküler elde ettiği kendi bilinci, hatta kendi beninin radikal değişikliğinin doğrudan bir itisidir: “Çoğu şeyi farklı yapmayı başarabilirdim, yeniden tanınmazdım” (K.M. s.19).

Daha sonraki tespiti “Kendi yaşamımı sürdürüyordum. Ağustosun ortasında Almanya'ya geri döndüm ve kendisini kendine bıraktım” (M.D. S.86). Bu aynı zamanda Handke'nin Andre Müller ile yapmış olduğu bir söyleşide¹⁵ dile getirdiği suçluluk duygusuna, belki de kendisini yazmaya motive eden suçluluk duygusuna gönderme yapar.

Yalnızca anlatıcının yazına verdiği önem değil, aynı zamanda yazmaya verdiği önem, Handke'nin kendi değer yargılarını annesine nasıl yansıttığını da gösterir. Annenin intihardan söz ettiği mektuplarda bilincinin daha da yükselmesini görür, “bugüne kadar, içinde dönüp durduğu anlamsızlık dairesini kıramasa da”¹⁶: “Bu dönemde onun için yazmak artık yabancı bir iş değildi, aksine bu isteğe bağlı bir solunum alıp vermeydi.” (M.D. s.81). Handke kendisi de Heinz Ludwig Arnold'la yapmış olduğu söyleşide buna paralel düşünceleri dile getirir: “Yazarak kendime karşı daha da cesur olmayı planladım. Yazmak bana utanmamayı öğrenmemde yardımcı oldu.”¹⁷

Yazar, bu öykünün “anımsama ve ifade etme makinesine dönüşmeyi hayal ederek” (M.D. s.10) başından itibaren kendi etkilenmişliğini aşmasında yardımcı olmasını ummuştur. Çalışma boyunca bu umudun hayal kırıklığıyla ilişkili olduğunu sonunda kendisi de itiraf eder: “Bu yazının bana bir faydası olduğu doğru değildir.” (M.D. S. 99).

Yazar, olaylarla kendisi arasında bir mesafe koymayı başaramadığını fark ettiğinde kitabın son sayfalarında kronolojik anlatıdan vazgeçer. Annesiyle ilgili anımsamalar kendi korku durumuyla ilgili betimlemelerle yer değiştirir. Bu yöntemi de tartışır: “Bu ifadelerin hepsi çok yumuşak.” (M.D. s.102) ve yazar öyküyü şu sözle bitirir: “Daha sonra her şey üzerine tam yazacağım.” (M.D. 105).

Handke, annesinin yaşamı ve ölümü üzerine olan üzüntüsünü serbestçe anlatmayı başaramamışsa da kendi durumunu annesinin yaşamıyla birlikte vermeyi başarmıştır. Bu, özellikle annesinin intiharından sonra kendi durumunu hemen hemen annesinin yok

¹⁵Müller, Andre, “Entblössungen. Interviews”, a.g.y., s.19

¹⁶Bkz. Durzak, Manfred, “Narsiss auf Abwegen”, Peter Handke und die deutsche Gegenwartsliteratur, Kohlhammer, Stuttgart, 1982, s.122.

¹⁷Ludwig, Heinz Arnold, a.g.y., s.26.

oluşunda kullandığı sözcükleri kullanmasında görülür: “Bazen tuttuğum şeylerin elimden kayıp düşmemesine hayret ediyorum. Bu intihar düşüncesinde öyle duygusuzlaştım ki birdenbire.” (M.D. S. 8).

Manfred Durzak, Handke'nin buradaki öz yaşam öyküsünde,-gerçek babasını ancak daha sonra tanınması, toplumsal kusurun örtbas edilmesi amacıyla tamamıyla rastlantı sonucu yasal olarak kabul edilen babasından yaşamı boyunca nefret etmesi ve annesine ödipal bağlanması gerçeğinde- derin bir narsisist kişilik bozukluğunun tipik örneğini görür.¹⁸ Durzak, psikanalist Heinz Kohut'un, çocuğun libido gelişiminin ve bununla bağlantılı olarak kişilik gelişiminin belirli bir evresinde çocuğun haz olarak ebeveyn imgesini yaşaması gerektiği düşüncesini ileri sürer. Bu idealize edilmiş ebeveyn imgesinin kaybı veya olmaması, Kohut'a göre yetişkin kişinin psikolojik kişilik gelişiminde hem tutukluluğa ve büyüklük sanısına, hem de benin fragmanlaşmasına götüren stabil olmayan bir psikolojik yapıya neden olur.¹⁹ Durzak, benin bu fragmanlaşmasının Handke örneğinde kitaplarından birinin eleştirilmesinin bir yaşamsal saldırı olarak yansıtıldığını ve tüm kişiliğini tartışmaya açtığı görüşündedir. Onda narsisist bir hastalık söz konusudur.²⁰ Durzak, ayrıca bununla ilgili olarak şu belirlemede bulunmuştur: “Handke bu büyüklük sanılarını belirli bir oranda yaşadı, onları eyleme dönüştürdü, onun için verimli oldu”²¹ ve bunun yanı sıra yazarın ‘**Dünyanın Ağırlığı**’ (Das Gewicht der Welt) güncesi ile ilgili olarak yapmış olduğu eleştiride “Handke deneyimli bir narsistdir” ve ‘Handke Patolojisi sorunu’²² vb değerlendirmelerde bulunan eleştirmen Greiner'den de alıntı yapmıştır.

Ayrıca Handke, **Mutsuzluğa Doyum**'da ilk kez aşağıdaki konuşmada “Politik koşulları bireysel bir geçmişte birlikte betimlemek, bireyseli genelle bir araya getirmek (...) Bunu denemek istiyorum.”²³ diye tanımladığı yazınsal ereğini hayata geçirmiştir. **Mutsuzluğa Doyum**'un Handke'nin yazınsal yaratısında önemli bir kesiti içerdiği Manfred Durzak'ın bu konuyla ilgili sözcesinde de görülür:

Daha önceki konuşma parçaları ve nesir kitapları için örnek teşkil eden ve **Kaleci** romanıyla bundan uzaklaşmaya başladığı, hep aynı kalan dil ve biçimsel deneylerin evresi burada sonsuz olarak aşılmaktadır. (...) Ben ve çevreleyen gerçek, (...) yazınsal bir yapıtta bilincin çatışma ve korku durumlarının belirlenmesi, bir yandan gerçeğin tehdidini ortaya çıkarırken, diğer yandan etkili bilgi kıymıklarındaki söz konusu gerçeğin betimlenmesi heyecanlanan ve duyumsayan bilincin ruhsal örgüye dönüşmesine götüren bir denge içerisinde görünmektedir.²⁴

Handke, yukarıda alıntılanan yazınsal ereğine uygun olarak **Mutsuzluğa Doyum**'da gerçek materyallerden kabaca seçmede bulunmuş ve onları ana başlıklar halinde annesinin imgesinde oluşturmaya çalışmıştır. Dost ve akrabalar yapıtta pek karakter olarak verilmez, toplumsal, politik veya tarihsel olaylara yalnızca gönderme yapılır, ‘koca’ bile gölgede kalır.

¹⁸Durzak, Manfred. “Peter Handke und die deutsche Gegenwartsliteratur”, s.28

¹⁹A.g.y., s.30.

²⁰A.g.y., s.30.

²¹A.g.y., s.30.

²²A.g.y., s.26.

²³Weiss, Walter. “Peter Handkes ‘Wunschloses Unglück’ oder Formalismus und Realismus in der Gegenwartsliteratur”. *Austriaca*, Festschrift für Heinz Pöitzner. Tübingen 1975, s.443.

²⁴Durzak, Manfred. “Peter Handke und die deutsche Gegenwartsliteratur”, a.g.y., s.106.

Tipik yaşam öykü evreleri şablona kadar basitleştirilir ve böylece anlatıcı için diğerlerinden daha fazla bu kadının yaşamını niteleyen kişisizleştirme ve soyutlamayla kadının rol beklentisini aşağıdaki pasajdaki gibi görselleştirmiştir:

"Hiçbir alternatif yoktu, her şey daha önceden öngörülmüştü. Küçük şakacılıklar, bir kıkır kıkır gülme, kısa bir şaşkınlık, sonra ilk kez yabancı bir tavır, ilk çocuklar, mutfakta meşgaleden sonra birazcık var olmak, başlangıçtan itibaren dikkat edilmemek, kendisi de kulak asmamak, kendi kendine konuşmalar, sonra ayaklarda ağrı, varisler, uykuda bir mırıldanma, rahim kanseri ve sonunda bu öngörü ölümle sonlanır. Böyledir kızların çevresinde çok oynanan bir çocuk oyununun evreleri: Yorgun/bitkin/hasta/ağır hasta/ölüm." (M.D. s.17).

Bu sıralama otomatik bir yaşam seyrini çağırıştırır. Çözüksüzlük, çizilen çerçeveye yapısal olarak daha da güçlendirilir.

Annenin öyküsü için diğer karakteristik olan ise genelle özelin, 'bir anneden' 'benim anneme', 'anonim bir kişilikten' belirli bir bayan üçüncü tekil şahsa (sie) dönüşmedir: Annenin öyküsü 'ilginç bir öykü' (M.D. S.44) olarak ilk defa ön plana çıktığında artık ne bir anonim tip ne de bir annedir, yani durumunun bilincine vardığı andan itibaren öykünün üçüncü bölümünde anne "yavaş yavaş artık bir anonim tip değil, yalnızca kendisiydi." (M.D. S.72). Annenin bu güne kadar olan yaşamının anonimliği ve gündelik yaşamının ifade edildiği sıradan öyküde kolektif bir benin öyküsü söz konusudur. İlginç öykü, buna karşın anneden kendi tarzında bilince varan anneden söz eder. Öykünün bu bölümünde söz konusu kadın 'annem' ya da 'o' olarak ortaya çıkar.

Yazar, öykünün ortalarında annesinin yaşamını yazarken karşılaştığı güçlüklerden de ayrıca söz eder:

"Tabii ki biraz belirsiz burada birisi üzerine yazılı bulunan şey; belki de eşi benzeri bulunmayan bir öyküdeki muhtemelen tek bir kerelik ana figür olarak annemi hesaba katmayan genellemeler benim dışımda herkesi etkileyebilir- değişkenlik gösteren ve ansızın son bulan bir yaşam seyrinin yeniden anlatımı uygunsuz bir istekten başka bir şey olmazdı. Soyutlamalar ve formüle etmeler özgün olmaya eğilimli olmaya kuşkusuz götürürdü. O zaman da çıkış noktası yaptıkları kişiyi unuturlar- Rüyadaki imgeler gibi deyim ve tümceler bir zincirleme tepkisi, bireysel yaşamın yalnızca vesile olarak işlev gördüğü bir yazın-ritueli olurdu." (M.D. S.44).

Handke yansıtmada, hem annenin anonimliğinin, hem özgünlüğünün, hem sıradan bir öykünün, hem de ilginç bir öykünün üstesinden gelmeyi görev olarak görür; yani bireysel ile genel, kurgusal ile belgesel anlatı, olayda etkilenen ile mesafeli duran kutuplar arasında bir denge yaratmaya çalışır.

Annesinin yaşamındaki gerçekleri uygun ifade etme arayışında yazar, toplumsal dilde mevcut ifadelerin annenin yaşamındaki belirli olayları öngördüğünü fark eder ve bu nedenle mevcut ifadeleri kullanmaz, aksine bu tekniği okuyucuya düşündürür ve böylece problematize eder. Okuyucuyu tartışmaya, kendisi ve çevresi hakkında eleştirel

düşünceye sürükleyen bu yöntem, özellikle **Ben Bir Fildişi Kulesi Sakiniyim** adlı deneme yazısındaki dil ve yazınla ilgili düşüncelerine de uymaktadır: *“Determine eden, belirleyen dilin normatifi- yani bilinç olaylarını örneklerle sınırlayan geleneksel yazma sürecinde önemli bir işleve sahip tüm bunlar, o halde bunlar öncelikle hedeflenen kullanımıyla bu örneklerin kaldırılması gerekir”*²⁵ Ben anlatıcıda vurgulu olarak kendi işlevini şöyle betimler: *“Bir kadın yaşamının öyküsü için genel mevcut ifadeleri cümle cümle annemin özel yaşamıyla karşılaştırıyorum; ahenk ve çelişkiden o zaman gerçek yazma eylemi ortaya çıkıyor.”* (M.D. S. 45).

Burada dile getirilen anlatıcının yansıtma sorunu, annenin yaşam sorununa uyar; anlatıcının bir kadın yaşamındaki klişe ifade biçimlerinde annesinin bireysel yaşam öyküsünü görselleştirme denemesi, yaşamını bireysel olma ile zorlamalı tipikleştirme arasındaki çözümsüz gerilimde geçiren annenin yazgısını yansıtır. Ama anne sıradışı bir olay olarak sürekli daha önceden biçimlenmiş davranışlar dizgesinde yok olmaya getirildiğinden, anlatıcı için genel ile özel arasında da denge kurmak oldukça güçleşir.

²⁵Rinner, Fridrun, “Der Erzählwandel bei Handke. Beschreibung als Reflexion”, *Erzählung und Erzählforschung im 20. Jahrhundert*, ed. Rolf Klopfer, Giesela Janetzke Dillner, Kohlhammer, Stuttgart, 1981.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Arnold, Heinz Ludvig,
Handke, Peter,
Handke, Peter,
Handke, Peter,
Handke Peter,
Müller, Andre,
Nägele, Rainer/Voris, Renata,
Scharang, Michäl ,
- Gespräch mit Peter Handke, **Textkritik 24**, 1976.
Der kurze Brief zum langen Abschied, Suhrkamp,
Frankfurt a.M., 1974.
Die Lehre der Sainte-Victoire, Suhrkamp, Frankfurt
a.M., 1980.
Ich bin ein Bewohner des Elfenbeinturms, Suhrkamp,
Frankfurt a.M., 1981.
Wunschloses Unglück, Suhrkamp, Frankfurt a. M.,
1979.
Entblössungen-Interviews, Goldmann, München,
1979.
Peter Handke, Ullstein Verlag, München, 1978
(Autorenbücher 8).
Über Peter Handke, Suhrkamp, Frankfurt a. M., 1973.

MAKALELER

- Durzak Manfred, "Epische Existenzprotokolle. Die Prosaarbeiten von Peter Handke",
**Gespräche über den Roman. Formbestimmungen
und Analysen**, Suhrkamp, Frankfurt a. M., 1976.
- Durzak, Manfred,
"Für mich ist Literatur auch eine Lebenshaltung.
Gespräch mit Peter Handke" **Gespräche über den
Roman. Formbestimmungen und Analysen**, Suhrkamp,
Frankfurt am Main, 1976.
- Durzak Manfred,
"Narsiss auf Abwegen", **Peter Handke und die
deutsche Gegenwartsliteratur**, Kohlhammer, Stuttgart,
1982.
- Falkenstein, Henning,
"Peter Handke", Berlin, Colloquim 1974 (= Köpfe des XX.
Jahrhunderts Handke, Bücherkomantera Nr:2, s.11,
1972.
- Hoffer, Klaus,
**"Allgemeine Betrachtungen" (zu Handkes kurzem
Brief): "Über Peter Handke"**, edt. Michäl Scharang,
Suhrkamp, Frankfurt a. M., 1973.

-
- Linder Christian, "Die Ausbeutung des Bewusstseins", **Gespräch mit**, Peter Handke, Schreiben&Leben, Köln, 1977.
- Rinner, Fridrun, "Der Erzählwandel bei Handke. Beschreibung als Reflexion", **Erzählung und Erzählforschung im 20. Jahrhundert**, edt. Rolf Klopfer , Giesela Janetzke Dillner. Kohlhammer, Stutgart, 1981.
- Serke, Jürgen, "Der Twen auf dem Olymp", **Der Stern**, Nr.42 (11.10.1973).
- Weiss, Walter, "Peter Handkes 'Wunschloses Unglück' oder Formalismus und Realismus in der Gegenwartsliteratur", **Austraca**. Festschrift für Heinz Politzer. Tübingen, 1975.